

La 1716, prin căderea Timișoarei ia sfârșit epoca turcească în Banat.

Intrarea Banatului sub stăpînirea habsburgică schimbă în întregime fizionomia acestei provincii. Rigurozitatea cu care noii stăpînitori vor aplica programul lor social, economic și politic permite ca Banatul să capete o pondere importantă printre ținuturile românești din fostul stat austriac.

„Trebuie știut că populația românească, pe care au găsit-o armatele de cucerire austriece în Banat, rărită într-adevăr în urma războaielor continui, dar omogenă și pretutindeni, a avut organizații sociale, practica toate meseriile, avea o cultură, avea biserici și mănăstiri și mai avea și școli... dar ceea ce trebuie subliniat, e că avea o artă și o literatură populară superioară și deosebit de frumoasă”¹.

Habsburgii au găsit aici un popor așezat, cu rosturi călite în tradiția multor veacuri.

Nu „eliberarea” Banatului a determinat apariția unui număr impresionant de zugravi în secolul al XVIII-lea, nu „eliberarea” Banatului determină formarea unor noi școli de zugravi în diverse părți ale provinciei, după cum nu această „eliberare” determină pictura românească de aici.

„Dacă în Apus, după cum spune Lucian Blaga, tradiția e alcătuită din însumarea pedantă a unui trecut, din galerii strămoșești, dacă tradiția e acolo contabilitate retrospectivă, tradiția noastră se confundă cu potențele stilistice creatoare, neistovite, magnifice ca în prima zi. Mocnind uneori, ea se manifestă în timp, e fără virstă, ca plaiurile noastre. Istoria ca timp articulat, este dimensiunea în care se desfășoară și crește o cultură”².

Am început cu aceste citate din Stoia-Udrea și Lucian Blaga, nu de dragul unei literaturi istorice, ci pentru că sînt încă destul de mulți acei ce văd viața culturală și artistică a Banatului prin prisma unui secol XVIII ca bază de plecare pentru tot ce s-a creat și făcut aici. Tradiția noastră multiseculară și încadrarea în orbita puterii spirituale a Bizanțului a fost leagănul din care au crescut ațiția „zugravi” modești, meșteri ai penelului.

Unul dintre aceștia, Nedelcu Popovici, a dominat prin personalitatea lui o jumătate de secol XVIII. Talent autentic, cunoscător profund al tradiției artistice de aici, el dă o interpretare personală unor elemente asimilate din arta europeană. Lucrările de la Lipova, Jebel, Ciacova, Gad, Singeorgiu, Partoș și Cilnic (acestea din urmă aduse în secolul al XIX-lea la Butin) stau mărturie pentru tot ce a fost, a însemnat și înseamnă Nedelcu Popovici zugravul, meșterul despre care nu știm aproape nimic, omul care creează controverse între cercetători, artistul care scrie tot așa de bine în sîrbește ca și în românește. Nu știm unde, cînd s-a născut și cît a trăit. S-a încercat de mult să se alcătuiască o biografie a lui, e drept, cu foarte multe lacune și presupuneri, unii mergînd pînă la absurd; a fost și mai este și astăzi confundat cu un alt „Popovici”, tot din aceeași perioadă, care nu are însă nimic comun cu el ca stil de lucru. Acest al „doilea Popovici” se pare că a lucrat mult timp împreună cu Nedelcu, după cum vom vedea, făcînd, poate, chiar parte din aceeași familie.

Să lăsăm însă să vorbească cei ce s-au ocupat în trecut de el, urmînd să completăm cu lucrările găsite recent și cu documentul care în parte ne lămurește cine a fost Nedelcu Popovici. În 1927, apare la Novi-Sad o carte³

¹ I. Stoia-Udrea, *Marginalii la istoria bănățeană*, Timișoara, 1940, p. 50.

² L. Blaga, *Trilogia culturii*, București, 1969, p. 223 și urm., p. 273.

³ V. Petrović, și M. Kašanin, *Srpska umetnost u Voivodini*, Novi-Sad, 1927, p. 73.

în care Veliko Petrović și Milan Kašanin susțin că Nedelcu Popovici s-a născut la Ciacova în 1735 și a murit în anul 1771. După cite știm, este prima lucrare în care găsim o afirmație în legătură cu viața acestui zugrav și prima încercare de a-i încadra în timp activitatea.

Apoi, Ioachim Miloia, Aurel Cosma, Stoia-Udrea și Ion Frunzetti, care s-au ocupat de pictura Banatului, au căutat să închege, cu presupuneri, pe marginea cîtorva lucrări, activitatea zugravului Nedelcu Popovici. **„Acest zugrav a lucrat în Banat între 1735–1750...”⁴** scrie Ion Frunzetti; mai departe, vorbind de cele 4 icoane, găsite de Ioachim Miloia la Butin, originare din Cilnic (ca și biserica de lemn care a fost cumpărată de butineni în 1810), notează că aceste icoane **„au același caracter stilistic, foarte apropiate și de stilul frescelor din Lipova, caracterizate toate printr-o stilizare caligrafică, geometrizantă aproape. Icoanele sînt reprezentate conform canoanelor artei bizantine provinciale, așa cum s-au cristalizat ele în arta sîrbească a frescelor de la Gračanica, Sopočani sau Lesnovo (secolele XIII–XIV)”**. Se mai subliniază tot de Ion Frunzetti cum că Nedelcu ar fi din jurul Lugoșului ori al Oraviței.

În 1958, la Novi-Sad⁵ apărea o lucrare a lui Olivera Milanović, în care se discută printre altele și despre **„părțile iconostasului lui Șerban”** de la biserica din Ostrovo, localitate aflată pe o insulă a Dunării în dreptul localităților Costolac din Serbia și Kovin din Banat. Aici s-ar păstra aproape toate icoanele vechiului iconostas pictat de Nedelcu Popovici Șerban (?). Fondul icoanelor este cu foiță de aur, ornamentat floral; ele au chenar verde cu roșu, fețele sfinților, în semiprofil, sînt lunguiețe, de forma literei grecești „delta”. Se mai precizează că icoanele au fost lucrate de Șerban în 1746. Se mai păstrează: **Maica Domnului cu Isus; Christos pe tron; Sfintul Nicolae; Sf. Ioan Botezătorul; Sf. Dumitru; Sf. Gheorghe; Arhanghelul Mihai** și încă două „plăci” mai mici cu trei figuri de apostoli, așezate acum în partea de sus a iconostasului. Icoanele sînt lucrate pe lemn, avînd un grund de ghips. Mai departe urmează o descriere a două icoane: prima o reprezintă pe **Maica Domnului cu pruncul Isus** (tempera pe lemn, dimensiuni 83×60 cm). Fecioara poartă tunică albastră cu bordură aurie în jurul gîtului și a mînecilor, un himation roșu, închis; Isus are hitonul de culoare albă, cu steluțe. De o parte și alta a tronului se află arhanghelii Mihail și Gavril. Jos în stînga, cu culoare neagră scrie: **„1746 Sii obra(z) plati drz (?) Teodoru Corne (G sau T) i bist nasto (i)nic”** în dreapta: **„Șerban zugra(f) Popovici”**. A doua, **Deisis** (tempera pe lemn, dimensiuni 84,5×60 cm) poartă jos în stînga inscripția: **„Sin iconi plati vasa ... lichi”**, iar în dreapta: **„meseța iunie o (leato) 1746. Nedelko zugrav Popovici”**.

Într-o altă lucrare apărută tot la Novi-Sad în 1959⁶ este amintit din nou **„Nedelko Popovici Șerban (?)”** ca zugrav sîrb dinainte de 1750. În același an, 1959, Iovan Sevdic, într-o lucrare apărută tot la Novi-Sad spune: **„După scripte reiese că biserica Sf. Nicolae a fost ridicată sau restaurată de frații Nedelko, oameni de vază... în prima jumătate a secolului al XVIII-lea”**. Imediat, el enumeră numele fraților Nedelko: **Mihailo, Stanco, Vasile și Nedelko** (deci nume de botez. N. A.). În continuare se mai spune: **„Biserica purtase un timp destul de îndelungat numele de biserica lui Nedelko”** (Nedelkova țrcva).

⁴ I. Frunzetti, *Pictorii bănățeni din secolul XIX*, București, 1957, p. 8 și urm.

⁵ O. Milanović, *Din pictura și arta aplicată din Voivodina*, Novi-Sad, 1958, p. 33 și urm.

⁶ P. Vasić, *Icoane prăznicare din mănăstirea Vrdnic*, Novi-Sad, 1959, p. 4.

Fig. 1. Începutul pisaniei de pe peretele nordic (interior) al bisericii ort. române din Lipova, în care se vede numele lui Nedelcu Popovici.

Am citat pe Sevdic tocmai pentru a sublinia confuzia care se face de către unii cercetători. Deoarece este amintită familia Nedelko în prima jumătate a secolului al XVIII-lea ca „mare familie”, o serie de istorici de artă au ajuns la concluzia că este vorba de Nedelcu Zugravu! din Banat, care ar fi sîrb și ar fi lucrat pînă în 1751. Acest Nedelko din Novi-Sad pleacă în 1731 la Athos, unde se călugărește luînd numele de Nicanor; moare acolo în 1751.

Lipsindu-ne dovezi documentare contemporane privitoare la Nedelcu Popovici, se impune o analiză în paralel a afirmațiilor diferiților autori asupra vieții și activității acestuia precum și a lucrărilor rămase de la el.

Plecînd de la faptul că, Veliko Petrović spunea că Nedelcu s-a născut la Ciacova în 1735, ajungem la o primă concluzie care răstoarnă această afirmație. Pentru aceasta trebuie să analizăm una din lucrările de înaltă factură artistică păstrată din secolul al XVIII-lea pe teritoriul Banatului și anume biserica ortodoxă din Lipova. 1732 este anul începerii lucrărilor de restaurare, lucrări care durează pînă în 1735. După renovarea arhitecturală urmează repictarea întregului ansamblu monumental. Privind cei peste 80 mp cit se mai păstrează azi, putem avea o imagine clară asupra talentului incontestabil al meșterului. Frizele de sfinți în picioare (fig. 3,4) de pe pereții laterali ai naosului (140 cm. înălțimea figurilor), medalioanele cu ornamente în vrej și compozițiile din nișa ușilor laterale dovedesc un deosebit simț al echilibrului pe suprafețe mari, o știință a portretului ce merge pînă la redarea unor adevărate trăiri interioare, fără a ieși totuși din limitele canoanelor picturii bizantine, o stăpînire perfectă a gamei coloristice. Pictura din exterior (fig. 2,5), atît cit a mai rămas – un fragment din marea **Judecată de apoi** – denotă un talent aproape de maturitate, o unitate deplină între desen și culoare, o vădită libertate în mișcare. Construcția spațială a compoziției arată o cunoaștere a picturii orientale, dar cu o notă personală specifică tradiției noastre.

În această biserică, sub fereastra de pe peretele stîng al naosului se află o inscripție (fig. 1), care răstoarnă afirmația lui Veliko Petrović asupra anului nașterii zugravului Nedelcu Popovici. Cu litere negre este scris: „(1) **stuko noii** (am bătut noi – sub forma de am scris noi, n.n.): **Nedelko Zugrav Popovici ... Șerb (an) ... Rad (u) Popov(ici)**”. Deci acest colectiv de trei a lucrat la pictura bisericii din Lipova. Dacă pictarea bisericii a început în 1732 ar fi însemnat că Nedelcu a lucrat aici cu trei ani înaintea nașterii sale, sau în același an în care s-a născut, dacă admitem că pictura s-a executat în 1735.

Plecînd tot de la această inscripție să trecem la biserica din Ostrovo. În lucrarea sa, Olivera Milanović afirma

că la Ostrovo se păstrează aproape toate icoanele vechiului iconostas pictat de Nedelcu Popovici Șerban (?). Există pe una din lucrările de acolo o iscălitură cu acest nume? Nu! Există însă numele lui Șerban Zugrav Popovici și Nedelcu Zugrav Popovici. Ca să putem afirma că Șerban = Nedelcu ar trebui măcar ca pe o singură lucrare să existe cu numele întreg, ori și la Ostrovo unele icoane au numele lui Șerban Popovici, altele numele lui Nedelcu Popovici. Faptul că sînt făcute în același an (1746) nu îndreptățește cu nimic să se facă această afirmație, cu atît mai mult cu cît și la Lipova apare această „familie” a Popoviciștilor; s-ar putea spune, conform logicii de mai sus, că avem de-a face cu Nedelcu zugrav Popovici Șerban Radu, ceea ce credem că nu e cazul.

Această inscripție găsită în biserica din Lipova și care ne lămurește definitiv asupra existenței a trei persoane cu numele de Popovici – fiind vorba de Nedelcu, Șerban și Radu – vine și întregeste faptul că la Vicariatul sîrb ortodox din Timișoara există două icoane ale lui Șerban zugravul: **Fecioara cu pruncul** (dim. 88×55 cm) (fig. 6) semnată în stînga jos și datată 1761 și **Isus** (dim. 88×55 cm) de același pictor și datată prin analogie cu prima. Provenite de la biserica din Dejan, ele nu au nimic comun, ca tehnică și stil de lucru, cu ceea ce sîntem obișnuiți să vedem la Nedelcu Popovici.

Fără nici un dubiu se poate deci afirma că Nedelcu nu este aceeași persoană cu Șerban, aceasta fiind a doua concluzie la care am ajuns.

Urmînd mai departe comparațiile dintre afirmațiile diversilor cercetători și realitate, trecem de data aceasta la afirmația dr. Pavle Vasić, care spunea că „**Nedelko Popovici Șerban este amintit ca pictor (zugrav) sîrb înainte de 1750**” (?). La această afirmație îmi permit să răspund cu o descriere a 4 icoane din 8 cîte există pe iconostasul bisericii ortodoxe române din Jebel (jud. Timiș).

Cele 4 icoane împărătești de pe accît iconostas sînt, poate, produsul cel mai valoros – ca ținută, maturitate și concepție artistică – ce l-a putut da mijlocul secolului al XVIII-lea în Banat, incluzînd și interferențele noilor curente de artă, dar păstrînd nota tradițională predominantă. Prima este **Ioan Botezătorul** (75,5 × 52,5 cm). Așezat central, în picioare, pe un fundal arhitectonic specific bizantin, în care sînt pictați doi copaci în genul lucrărilor de protorenaștere, Ioan ține în mîna stîngă un potir în care se află un copil culcat – simbolizînd pe Isus; în dreapta jos se află un vas care conține capul tăiat al lui Ioan Botezătorul. A doua icoană este **Isus pe tron**, în haine de arhieru. În partea superioară, în dreapta și stînga, se află Maica Domnului și Ioan Botezătorul – bust. Tronul,

ornamentat cu frunze stilizate de acant, este de vădită influență barocă. Predomină culorile de aur, roșu și negru. A treia este **Maica Domnului cu pruncul Isus**, stînd pe tron, încadrată de arhanghelii Mihail și Gavril. Iar ultima, **Sf. Nicolae**, așezat central în picioare cu veșminte arhieresti, este încadrat în partea superioară a icoanei de Maica Domnului și Isus – bust – susținuți de nori. Fondul este ornamentat cu arhitectură bizantină. Cu toată influența barocului, fețele sfinților păstrează grafia bizantină. Este o imbinare perfectă de tradiție și influențe noi. Pe prima icoană, care reprezintă pe Ioan Botezătorul, în partea de jos se poate citi un nume și o dată: „**Nedelko zugrav Popovici. 1752**”.

Un alt grup de icoane aparține în mod evident celei de a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea.

Una din aceste lucrări, găsită la mănăstirea Sf. Gheorghe (jud. Timiș) îl reprezintă pe **Sf. Gheorghe** călare pe un cal alb (24,5×30 cm). Din păcate, icoana este foarte deteriorată, iar din fond se mai păstrează câteva fragmente de foiță de aur. În partea de jos însă, se mai poate vedea o inscripție: „**Nedelko lkonopiseț**” (cel care a scris) iar în dreapta jos, „**1759**”. Este singura icoană în care Nedelcu în loc de zugrav scrie „iconopiseț”. O altă lucrare, unică în felul ei, se află la mănăstirea Partoș (jud. Timiș). Aceasta reprezintă pe **Maica Domnului cu copilul Isus** (29×30 cm). Pe un fond albastru spre gri se detașează maforionul de culoare închisă – un roșu aproape negru – al Maicii Domnului. Icoana este semnată și datată „**Nedelko zugrav Popovici. 1770**”.

La Vicariatul ortodox sîrb din Timișoara, printre multe lucrări ale zugravului Nedelcu se găsește și icoana care

reprezintă pe **Sf. Nicolae** (84,5×52 cm) (fig. 8). Așezată central, imaginea sfințului se detașează pe fondul de aur. Sacosul de un roșu plăcut se armonizează cu stiharul albastru și ocru-auriu la fondul roșu. Sfințul binecuvîntează cu dreapta, iar în stînga ține cîrja episcopală. Este încadrat sus de Maica Domnului și Isus – bust – susținuți de nori. În partea de jos a icoanei, în stînga, se găsește următoarea inscripție: *Ned(elko) z(ugrav) Popovici*. Sub acest nume urmează: „**Sei iconi ot cupio bogosa vîgade novi**”, iar în dreapta jos: „**1771 Me(s)iț iulie 9**”. Cred că prin prezentarea acestor icoane se poate sublinia a treia concluzie și anume: Nedelcu zugrav Popovici n-a trăit numai în prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Se răspunde prin aceasta și lui Ion Frunzetti care susținea prezența zugravului Nedelcu în Banat doar între anii 1735–1750.

Reîntorcîndu-ne la afirmațiile lui Veliko Petrović și Milan Kašanin cum că Nedelcu a trăit doar pînă în anul 1771, consider, că descrierea cîtorva lucrări va fi destul de concludentă pentru a lămuri contrariul. La Vicariatul ortodox sîrb din Timișoara, există o altă lucrare, icoană pe lemn, ce reprezintă pe **Ioan Botezătorul** (40,5×31,5 cm) (fig. 7) Ioan în picioare, așezat central, binecuvîntează cu dreapta, iar în mîna stîngă ține un potir și un rotul cu inscripție slavonă. Coloritul hainelor, cămașa de culoare ocru-auriu, acoperită în parte de o mantie verde căptușită în interior cu un material roșu, se leagă armonios de fondul albastru pe care, în stînga, se profilează un copac în trunchiul căruia se află implintată o secure. Rezolvarea feței, a mîinilor și picioarelor, precum și grafia cutelor hainelor se încadrează unei picturi de tradiție bizantină

Fig. 2. Patriarhii Avraam, Isac și Iacob, din Judecata de apoi, frescă exterioară de la biserica ort. rom. din Lipova.

Fig. 3, 4. Detalii de frescă de la biserica ort. rom. din Lipova.

Fig. 5. Fragment din Judecata de apoi.

Fig. 6. Maica Domnului, de Șerban zugravul (1761).

provincială. Apar și influențe ale artei apusene, vizibile aici în rezolvarea copacului. În partea stângă jos se poate ceti: „Nedelko”; iar în dreapta jos „zugrav Popovici” și imediat dedesubt, 1776. O altă icoană, aflată tot la Vicariatul ortodox sârb din Timișoara, reprezintă pe **Cei 40 de mucenici** (44,5x31,5) (fig. 9). În partea superioară, susținut de două rînduri de nori, se află Isus care binecuvîntează. Mai jos, în dreapta se desprinde de pe fundalul de ocră-auriu, figura unui personaj îmbrăcat cu chiton albastru-verzui și cu mantie roșie. În registrul de mijloc sint cei 40 de mucenici, goi pînă la brîu, parcă stînd într-o apă. Există o mișcare redată numai din jocul mîinilor și din individualizarea fiecărei fețe, rezolvată cu multă expresivitate. Partea de jos a icoanei, reprezentă un peisaj destul de vag conturat. În dreapta jos, scris cu caractere destul de mari se poate vedea anul 1777 și lîngă el „Ned(elko) Z(ugrav)”.

Deci a patra concluzie este că Nedelcu zugravul a trăit și după 1771, ba mai mult, se cunosc lucrări ale sale și în 1779. Este vorba de o icoană care se află la biserica ortodoxă sîrbă din Ciacova (jud. Timiș) – **Nașterea Fecioarei** (40x33 cm) care este datată și semnată: „(Nede)lko Popovici zu(grav) 1779”.

Mergînd mai departe, să recapitulăm ce spune Iovan Sevdic despre „Frații Nedelko”. În lucrare se afirmă că acești frați Nedelko, „oameni de vază” – în prima jumătate a secolului al XVIII-lea au ridicat ori restaurat biserica Sf. Nicolae din Novi-Sad, biserică ce purtase un timp îndelungat numele de biserica lui Nedelko” (Nedelkova crkva). Tot el mai spune că acești frați Nedelko sînt: Mihailo, Stanco, Vasile și Nedelko⁷.

În privința plasării în „timp” a lui Nedelcu, afirmația lui Iovan Sevdic este identică cu cea a dr. Pavle Vasić: ambii plasează „familia” înainte de 1750. În această privire de păreri există încă unele incertitudini care lasă în suspensie „categoricul”. În primul rînd dr. Pavle Vasić vorbește de „Nedelko Popovici Șerban”, pe cînd Iovan Sevdic vorbește numai despre „Nedelko”. Dacă ar fi Nedelcu=Șerban ar fi trebuit amintit și numele de Popovici. Din ceea ce spune Iovan Sevdic, reiese că „Nedelko”, din nume de botez devine nume de familie. Dar dacă este vorba de Nedelcu ca nume de familie, ce rost ar mai avea „Popovici” sub numele care semnează pînă în 1779? Reversul acestei întrebări ar fi ca numele de „Popovici” să fie nume de botez, lucru neobișnuit în onomastică.

Tot pe marginea acestor nume se poate pune din nou întrebarea, dacă se cunoaște așa de bine viața „fraților Nedelko” ca oameni de vază înainte de 1750, de ce nu semnaleză nici dr. Pavle Vasić și nici Iovan Sevdic numele după această dată? Există, cred eu un singur răspuns, dr. Pavle Vasić, confundă pe Nedelcu zugravul cu Nedelcu, frate cu Mihailo, Stanco și Vasile din Novi-Sad, care n-au nimic comun cu Nedelcu zugrav Popovici pentru că la „frații Nedelko” numele de botez trece nume de familie, pe cînd la Nedelcu zugravul numele de familie a fost și rămîne Popovici. De aici și afirmația dr. Pavle Vasić că Nedelko este amintit ca zugrav sîrb înainte de 1750.

De fapt dacă am analiza cuvîntul „Nedelcu” el provine din limbile bulgară și sîrbă de la cuvîntul „Nedelea” care înseamnă „Duminecă”⁸. El poate deveni din nume de botez, nume de familie în cazul cînd a fost împrumutat numele de botez. Mulți au exemplificat că sub numele de Nedelcu se găsesc și astăzi familii în Banat, ceea ce confirmăm cu toții, dar atunci ce facem cu „Popovici”?

Ca să putem înțelege ceva, apelăm la „Catastrum civium” pe anii 1718–1832 din Timișoara⁹. Aici se sesizează bine, trecerea numelui de botez „Nedelko” la cel de familie: Cirilus Nedelkovics – cetățean al Timișoarei în 1789. Tot în acest „Catastrum civium” numele de Popovici al persoanelor devenite cetățeni ai Timișoarei se găsește pe o largă arie de răspîndire, ca: Albania, Macedonia, Banat, Kikinda, Carlovitz etc¹⁰. Acest Popovici este un nume

Fig. 7. Ican Botezătorul, de Nedelcu Popovici (1776).

Fig. 8. Sf. Nicolae, de Nedelcu Popovici (1771).

⁷ I. Sevdic, *Istoricul și restaurarea bisericii Sf. Nicolae din Novi-Sad*, Novi-Sad, 1959, p. 2.

⁸ Al. Graur, *Nume de persoane*, București, 1965, p. 61.

⁹ *Catastrum Civium*, 1718–1832, aflător la Muzeul Banatului, Timișoara, lit. N, p. 1086.

¹⁰ *Idem*, lit. P.

slav, corespunzător lui Popescu – în sensul „al popii”¹¹ sau Popa – frecvent mai ales în Ardeal.

În nici un caz, în ceea ce ne privește pe noi, numele de Nedelcu nu poate fi de familie, ci după cum se iscălește însuși zugravul, rămîne un nume de botez putînd fi tradus „Duminecă”.

Vorbînd de cele 38 de icoane, cunoscute pînă în prezent, și de cei cca 80 m de frescă de la Lipova, pictată împreună cu Șerban și Radu Popovici, se pune întrebarea firească cine a fost zugravul și de unde era? Dacă la prima întrebare putem să răspundem, la a doua este ceva mai greu. În 1969, toamna, Costin Feneșan de la Secția de istorie a Muzeului Banatului din Timișoara, ne atrăgea atenția asupra unui manuscris aflat la Mitropolia Banatului¹². Pe ultima filă a manuscrisului, în partea dreaptă, jos, am găsit scris cu litere chirilice în românește: „**Sau probit și văzînd che... bun am scris pruncu care sau**

botezat...” În partea stîngă jos, același scris, cu aceleași caractere iscălește: „**Nedelco Popovici fiind dascăl și sau scris la luna lui aprilie 3 zile la anul 1778**”.

Pentru că acest manuscris provenea din biblioteca fostei Episcopii a Caransebeșului, nu ar fi exclus ca Nedelcu să fi fost dascăl prin una din comunele din jur, sau poate chiar în oraș. Abia acum se explică de ce Nedelcu scria tot așa de bine în limba sîrbă ca și în românește; însăși funcția lui de dascăl îl obliga, în parte, să cunoască și limba sîrbă, cu atît mai mult cu cît fiind și zugrav a lucrat și la bisericile sîrbești de pe teritoriul Banatului. Dacă în 1732–35 este prezent la Lipova, unde lucrează cu Șerban Popovici și Radu Popovici, presupun că trebuia să aibă cel puțin 20–25 de ani, ceea ce schimbă radical data nașterii sale plasînd-o în jurul anului 1710. Am presupus această vîrstă pentru că lucrările de acolo denotă totuși o maturitate și o viziune de ansamblu unitară.

Prin lucrările sale, Nedelcu Popovici zugravul rămîne una din figurile proeminente ale artei bănățene din secolul al XVIII-lea.

¹¹ Al. Graur, *op. cit.*, p. 115.

¹² *Tipicul și slujba la Denia Mare*, mss. aflător la Mitropolia Banatului, Timișoara, nr. inv. 4656/82, f. 13.

Fig. 9. Cei patruzeci de mucenici, de Nedelcu Popovici (1777).

